

Særnummer 15, December 2012

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Foreningen Svend Gønge

Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Møllergaarden 3,
4750 Lundby
Tlf.: 6130 1004

goenge@lundbyweb.dk

www.svvsogne.dk

Bestyrelse:

Formand:

Peter Sten Hansen

Næstformand:

Villy Lorich

Kasserer:

Jens Hallqvist

Sekretær:

Jens Beck

Bestyrelsesmedlem:

Gunnar Stobbe

Redaktion på SN:

Jens Beck,

svendgoengepoul-sen@gmail.com

De fem Kongelige Vildtbaner i Sydsjælland i Vordingborg Rytterdistrikt, Vordingborg Amt

af Poul Erik Nielsen, Hammer

I tidens løb har vildtbanerne haft fem forskellige placeringer og udstrækninger i Vordingborg Rytterdistrikt:

1. Hjortebanen i 1200 tallet under Valdemar Sejr (1202-1241).

Den lå på Knudshoved Odde med en vildtbanegrøft, som var gravet på tværs af odden fra bunden af Avnø Fjord til Storstrømmen.

2. Vildsvinebanen i 1300 tallet under Valdemar Atterdag (1340-1375).

Vildtbanegrøften var gravet i Vintersbølle Skov øst for Vordingborg.

3. Christian d. Fjerdes (1588-1648) Vildtbane.

Vildtbanegrøften, der blev gravet i 1617, gik fra Præstø Fjord til Dybsø Fjord og fulgte mange naturlige afgrænsninger i landskabet. Den gjorde dermed hele det sydlige Sjælland til Kongens område, Grøften var ca. 15 km. lang.

4. Frederik d. Fjerdes (1699-1730) Vildtbane.

Vildtbanegrøften, der blev gravet i 1716, fulgte den gamle vildtbanegrøft, men den nye grøft blev kun ca. 12 km lang, da den fik en mere lige linie fra fjord til fjord.

5. Frederik d. Femtes (1746-1766) Vildtbane eller Jungshoved Vildtbane.

Vildtbanen blev oprettet i 1746 og blev afgrænset med ca. 16 vildtbanepæle, hugget i granit. Uden for Vildtbanen var nu Jungshoved Sogn, Skibinge Sogn, Allerslev sogn og en del af Mern sogn samt Præstø og Nysø.

Vildtbanesten nr. 1 på Chr. IVs Vildtbane i indkørslen til Nysø ods, Præstø.

Valdemar Sejrs Hjortebane på Knudshoved Odde

Valdemar Sejr (1340-1375) havde hjortevildtjagt som sin store interesse. Derfor anlagde han en vildtbane på Knudshoved Odde og havde dermed sit hjortevildt, på et afgrænset område. Vildtbanen bestod af to volde med 1½ kilometers afstand, med en grøft på hver side. Den østlige vold med grøfter gik gennem Oreby Skov fra Avnø Fjord til Storstrømmen og havde en længde af ca. 2 km. De to voldanlæg kan stadig ses i landskabet. Fra den vestlige vold var der stadig 8 km. øde at drive jagt på. Senere havde Kong Frederik d. 2 (1559-1588) sine stutteri heste gående på græs

Ambassadører:

Godsejer, Kammerherre og Hofjægermester,
Bernt Johan Collet, Lundbygård.

Hofjægermester og Godsejer,
Peter Zobel, Bækkeskov.

Godsejer,
Peter Oxholm Tillisch, Rosenfeldt.

Godsejer,
Gerner Wolff-Sneedorff, Engelholm.

Godsejer,
Peter Henrik Tesdorpf, Gjorslev Gods.

Godsejer,
Marianne Holst, Nysø.

Regionsmedlem,
Peter Madsen, Rone Klint, Præstø.

Borgmester,
Marie Stærke, Køge kommune.

Borgmester,
Henrik Holmer, Vordingborg Kommune.

Borgmester,
Carsten Rasmussen, Næstved Kommune.

Tidl. borgmester,
Henning Jensen, Næstved Kommune.

Borgmester,
Poul Arne Nielsen, Stevns Kommune.

Borgmester,
Knud Erik Hansen, Faxe Kommune.

Tidl. borgmester,
René Tuekær, Faxe Kommune.

mellem de to voldanlæg på Knudshoved Odde.

Valdemar Atterdags Vildsvinebane i Vintersbølle Skov

Valdemar Atterdag (1340-1375) anlagde en vildtbane i Vintersbølle Skov øst for Vordingborg. Vildtbanen skulle bruges til vildsvinejagt, som var meget brugt

Vildtbanesten nr. 12 ved Oremandsgård.

den gang. Det har været et kæmpe arbejde at indhegne Vintersbølle Skov, som var på 170 tønder land. Det må have krævet en masse folk i meget lang tid. Man kan den dag i dag se svinevolden med dobbelt grøft på begge sider, dog mest i den sydlige og østlige ende af skoven. Selve skoven var ideel til vildsvin, med enkelte skovsøer og en å med frisk rindende vand. Udgravninger på Vordingborg Slot har bevist, at de mange vildornetænder, som er blevet fundet, stammer fra de store orner, som kan veje fra 100 til 200 kg., og må være kommet fra vildsvinebanen i Vintersbølle Skov.

Christian d. Fjerdes- og Frederik d. Fjerdes Vildtbane fra Præstø Fjord til Dybsø Fjord

Overgang nr. 1: Tappernøje Kro ved Præstø Fjord (under Hovedgård nr.7 Schovbyegaard/Engelholm).

Overgangen blev kaldt Kongeporten. Det var jo nærliggende, da vejen, som førte over vildtbanegrøften, var Kongevejen, der gik fra Vordingborg til København. Her ved Gl. Tappernøje Kro, startede Christian d. Fjerdes vildtbane i 1617, og forløbet var de 15 km. tværs over Sydsjælland til Dybsø Fjord. Det samlede vildtbaneareal blev på ca. 400 kvadratkilometer og var Nordens største dyrehave.

Vildtbanevolden på bagsiden af Vildtbanegården, Smidstrup.

Vildtbanens afgrænsning var af forskellig art. På steder kunne det være et kraftigt stolpehegn, som her ved

Tidl. folketingsmedlem,
socialrådgiver,
Hanne Reintoft

Tidl. folketingskandidat
Gina Øbakke,

Generalløjnant,
Kjeld Hillingsø

Turistchef,
Lars Nielsen
Køge Kommune

Museumsdirektør,
Keld Møller Hansen
Vordingborgmuseerne

Borgmester,
Anders Pettersson,
Osby Kommun.

Viceborgmester,
Erland Nilsson,
Osby Kommun.

Kultur- og fritidschef,
Tommy Johansson,
Osby Kommun.

Formand for Föreningen
Snapphaneland,
Hans Gardelid,
Osby.

Tidl. ordförande i Föreningen
för Snapphanelandet,
Marco van Brink,
Osby.

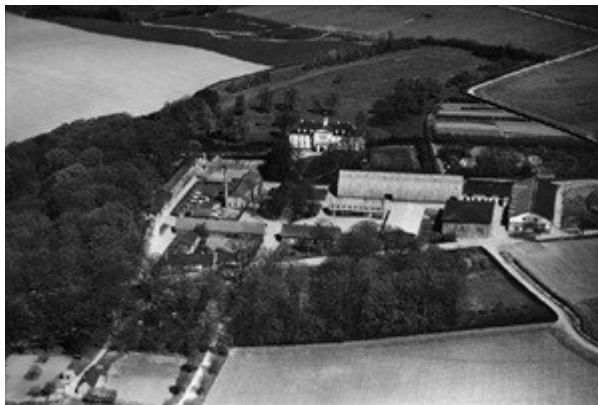
Formand for Hembygds-
föreningen,
Erik Ralsgård,
Osby.

Præstø Fjord, hvor det begyndte 100 m. ude i fjorden. Det kunne være kraftige rishegn, grøfter, naturlige vandløb eller en sø, som ud mod vest, hvor Ring sø var afgrænsning. Det var et meget fladvandet område, og videre ud mod Dybsø Fjord var det så Kyllerbækken, der dannede grænse. Til sidst var der et stolpehegn 100 m. ud i Dybsø Fjord.

Ca. 100 år senere lod Frederik d. Fjerde i 1716 det forfaldne vildthege renovere. Det blev et mere organiseret projekt. Linieføringen fra fjord til fjord skulle være mere direkte, så længden blev nu på ca. 12, km. Anlægget skulle bestå af en grøft, der skulle være 6 alen bred foroven, 3 alen dyb og 2 alen i bunden, samt en jordvold med et skråtstillet rishegn. Arbejdet skulle udføres af 200 svenske krigsfanger, som var fra Magnus Stenbocks nederlag i maj 1713 ved Tønning.

Leder af arbejdet var herredsfoged Hans Ejlersen, Bårse, som også havde været byfoged i Præstø i 1695. Den 5. juni 1716 ankom 50 telte til Smidstrup Fang, hvor de blev opstillet. Den 14.-15. juni ankom så de 200 svenske krigsfanger, og dagen efter startede gravearbejdet ved Præstø Fjord. Arbejdet skred langsomt frem. Grunden var den stive lerjord og de mange store sten. Derefter fik de store problemer, da de skulle gennem kløften ved Hulebækken. Her måtte de lede

bækken igennem nogle rør, som blev lavet af udhulede bøgestammer for de kunne anlægge Vildtbanehegnet. Sidst i oktober var de nået frem til St. Røttinge By. Her stoppede man for vinteren. Krigsfangerne var meget nedslidte og moralen lav. Der var 16 syge, og 40 var deserterede. Fangerne blev sendt tilbage til deres kvarter, men skulle tilbage igen til foråret.

Vildtbanestenen nr. 15 og 16 står ved indkørslen til Høvdingegaard, Mern.

I dag kan man endnu se lidt af Vildtbanen langs med vejen fra Præstø Fjord mod Tappernøje. På Smidstrupgårdens mark var Vildtbanegrøften skel mellem to marker frem til ca. 1950.

Overgang nr. 2: Store Røttinge (under Hovedgård nr. 7 Schovbyegaard/Engelholm).

Vildtbanen blev på et tidspunkt kaldt Store Røttinge Dyrehave. I St. Røttinge by gik vildtbanegrøften nord for byen, og overgangen var i den vestre ende. Det var vejen nede fra Evenbroen til Snesere, som krydsede vildtbanegrøften i St. Røttinge. Da Frederik d. Fjerdes vildtbane blev gravet her, byggedes også et portnerhus, og man ansatte en portmand. Grøften kom fra øst, ovre fra den store smeltevandskløft med Hulebækken og gik nord om St. Røttinge, videre ud over markerne mod sydvest til byen Skovbygårde.

Overgang nr. 3: Skovbygårde (under Hovedgård nr. 7 Schovbyegaard/Engelholm).

Her er alt væk. Der er kun volden, som kommer fra nordøst fra St. Røttinge. Indtil Reformationen 1536 bestod Skovbygaard af 15 gårde og hørte til Risby Sogn. Senere i tiden talte man om Store og Lille Skovbygaard, på hvis jorder Engelholm blev bygget i 1700-tallet.

Vildtbanesten nr. 7 i Tågeby, uden kongekrone.

Under Christian d. Fjerde var vildtbaneovergangen sikret med en stor port, som var låst, og nøglen lå hos skovridder Melchior Folsach i Lundby. Bønderne i Skovbygårde havde jord på begge sider af vildtbanegrøften og var generet af reglerne, men i høstperioden fik de lov til selv at opbevare nøglen. Under Frederik d. Fjerde blev det lettere for bønderne og andre vejfarende at komme over. Der blev bygget et portnerhus og ansat en vildtbaneportmand.

Overgang nr. 4: Hammer Torup (under Hovedgård nr. 6 Lundbygaard).

Vildtbanegrøften fortsatte fra Skovbygaardovergangen tværs over den nuværende vej mellem Snesere og Bårse og videre langs den nuværende Langdyssevej. Her findes det bedst bevarede stykke vildtbanegrøft. Vildtbanegrøften går videre gennem Tvede og Bondebakkerne, ned gennem den lille mose øst for Præstølandevejen og nord om Torup By. Murer Jens Jensen, Hammer Alminde, skrev i sine erindringer, at i ca. 1904-05 lå der ud for gartneriet i Bondebakkerne et stykke vildtbanegrøft i sin fulde brede og dybde. Murer Jens Jensen skrev også, at da han byggede sit hus i 1902 i den nordlige udkant af Torup, kørte han alt det udgravede jord hen i Vildtbanegrøften.

Mellem Torup og Hammer gik vildtbanegrøften fra Toftegaard i Torup til det sydvestre hjørne af Pilegaards mark. I samme linje gik kirkestien mellem Torup og Hammer, indtil den blev nedlagt i 1912, hvor den blev flyttet ud til markskellet mellem Pilegaard og Bymosegaard. Ud for Toftegaards indkørsel var selve overgangen af Vildtbanegrøften med porthus og kro. Overgangen blev brugt indtil 1820, da den nuværende landevej blev anlagt.

Der er oplysninger om flere kroejere i Torup, I 1735 fik Peder Jensen sin bevilling af kongen, Christian d. 6., og forpligtede sig til ikke at brygge øl og lave brændevin, samt at købe sine varer i Næstved. Den 5. april 1757 fik en Anders Hansen bevilling, og han skulle overholde samme betingelser som forrige kromand. Senere kom en Peder Stephansen, hvis kone hed Hedvig Jensdatter. Den sidste, der boede i den gamle kro i 1911, var en gammel kone, som kaldtes Else Driver.

Overgang nr. 5: Hammer (under Hovedgård nr. 6 Lundbygaard).

For Hammer Bys vedkommende blev byen delt midt over, da vildtbanegrøften blev gravet. Grøften lå lige syd for Rytterskolen og Kirken. Murer Jens Jensen har nævnt følgende huse, hvor han er stødt på Vildtbanegrøften:

Tofttegaards stuehus i sydøstre hjørne i 1931,
købmand H. C. Pedersens baghus i 1899,
i havemuren i H. C. Pedersens have i 1933 og,
i klokker Chr. Niensens hus, da det blev bygget i 1934.

I 1908 sløjfede gårdejer Peder Hansen, Tofttegaard, et stykke af vildtbanegrøften fra gården ned mod jernbanedæmningen på ca. 300-400 m. og rørlagde den.

Vildtbanehuset i Hammer er nævnt i Vordingborg Amtsstues skrifteprotokol d. 22. august 1766, efter husmand Hans Jensens død. Vildtbanehuset har ligget et sted på Hammer Kirkeplads, cirka over for Husflidsskolen. På et tidspunkt har her også været kro. I 1875 boede en mand, som blev kaldt Krovæveren, i huset på dette sted. Det blev revet ned i 1996. I mange år blev det kaldt "Thoras hus", og her til sidst hed det "Gerdas hus".

Vildtbanesten nr. 6 står i haven på gården Tvingbro, Ronas Banke.

I 1959-60 blev der ved byggeriet af Hammer Sogneskole fundet to rækker skeletter. Rækkerne var ca. 30 m, lange i øst-vest retning. Der fandtes intet som kunne datere dem, men det menes at være nogle af de svenske

krigsfanger, som var med at grave vildtbanegrøften. Området nord for byen har været kaldt svenskekirkegården i flere hundrede år.

Overgang nr. 6: Kylebækhuset ved Dybsø Fjord (under Hovedgård nr. 4 Øbjerggaard).

Vildtbanegrøften gik i en næsten lige linje fra Hammer Kirke til Kylebækovergangen. Ca. 1 km. fra fjorden løb grøften gennem området Ring Sø, som gav herredsfoged Hans Ejlersen og hans 200 krigsfanger mange kvaler. For det første forlangte Kongen, at grøften skulle være en alen bredere i bunden for at forhindre de mange vildttyve, der kom inde fra Gavnøside, at forcere grøften. Dernæst var området meget fugtigt, så grøftekanterne havde svært ved at blive stående. Under Christian d. Fjerde sluttede vildtbanehegnet 100 m. ude i fjorden og var lavet af kraftige stolper. Da man i 1716 anlagde Frederik d. Fjerdes Vildtbane, brugte man et to alen højt stendige som sikring ude i de to fjorde. Her ved Kylebækken blev porthuset også indrettet til kro, så portmanden var samtidig kromand.

Frederik d. Femtes Vildtbane - Jungshoved vildtbane.

Efter at Frederik d. Femte havde afhændet en stor del af det nordøstre område indenfor vildtbanegrøften, ved skøde af 1. juni 1761 til Henrik Adam V. Brockenhuus fra Nysø med tilhørende jagtret, blev Kongen nødt til at markere sin vildtbane mod nordøst. Uden for Vildtbanen lå nu Jungshoved Hovedgård med skov, Oremandsgaard med skov, Jungshoved sogn, Skibinge Sogn, Allerslev sogn og en del af Mern sogn samt Præstø og Nysø, Afgrænsningen bestod af cirka 16 vildtbanepæle på omkring 2 m. hugget i granit med Frederik d. Femtes navnetræk og en kongekrone øverst. I pælene er hugget bogstaverne VDBAWB, som betyder Vordingborg Amts vildtbane, og årstallet 1761, på nogle 1762, og nederst pælens nr. Mange af pælens placering kan man se på Videnskabernes Selskabs kort fra 1770. Som markering mellem pælene har der formentlig været et rishegn. Der findes i dag stadig 8 af pælene. Pæl nr.1 står ved indkørslen til Nysø, og står måske ikke langt fra sin oprindelige placering.

De 8 Vildtbanesten, der eksisterer i dag er;
Nr. 1 Nysø -ved indkørslen.
Nr. 6 Tvingbro -mellem Ugledige og Præstø.
Nr. ? Tågeby -forhen Holger Hansens hus (mangler kongekronen).
Nr. 12 Oremandsgaard -ved udkørslen til Mønsvej.
Nr. 14 Kindvig -Helge Andersen, brugt til flagstangssokkel.
Nr. 15 Høvdingegaarden -til højre for indkørslen til hovedbygningen.
Nr. 16 Høvdingegaarden -til venstre for indkørslen til hovedbygningen.
Nr. 4 Nysø -er den sidst fundne sten, og den er vistnok knækket.

Vildtbanesten nr. 14 står her som flagstangssokkel hos Helge Andersen.

Kort over forløbet af vildtbanen.

Kilde: www.historiskatlas.dk

Links til billedarkiver

[Gøngemarked 2010](#) , [Gøngemarked 2010 - kostymer](#) , [Gøngefest 21.august 2010](#), [Debatdag 6.nov 2010](#)

[Gøngemarked 2011](#) , [Gønger på Bakkebølle Strand 140412](#), [Gøngemarked 2012](#), [Snaphane Cafe indvielse nov. 2012.](#)

Hold din næste fest i Medborgerhuset Lundby

Medborgerhuset Lundby er rammen om Foreningen Svend Gønges mange møder.

I Medborgerhuset Lundby kan du leje et fest- eller mødelokale for fra 500 kroner.

Vi har fleksibel udlejning, efter dine behov: **Krostuen: 500 kr., Stor og lille sal: 2500 kr.,**

Hele huset (stor og lille sal og krostuen) 3000 kr.

Priserne er uden rengøring og depositum på 1000 kr.

Med i lejen er adgang til køkken, service, udendørs terrasse og græsplæne,
udendørs grill og to petanquebaner. Ring og hør nærmere på tlf. **5133 3771**

Medborgerhuset Lundby

Banevej 4, 4750 Lundby - 50 meter fra Lundby Station

Hjemmeside: www.syvsogne.dk